

1. [U]mowa o utworzeniu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością może zawierać zapis na sąd polubowny (art. 697 k.p.c.) lub umowę derogacyjną (art. 1105 k.p.c.), obejmujące tak założycieli spółki jak i utworzoną przez nich spółkę. Jeżeli stronami umowy o zagraniczny sąd polubowny (art. 1105 § 2 k.p.c.) są strony mające zamieszkanie lub siedzibę za granicą albo prowadzące za granicą przedsiębiorstwo (podmioty zagraniczne) i strony będące podmiotami krajowymi, umowa jest skuteczna także między tymi ostatnimi i może dojść do sytuacji, że właściwym do rozpoznania sporu między nimi będzie działający za granicą sąd polubowny.

2. Stosownie do art. 698 § 2 k.p.c. w zapisie na sąd polubowny należy dokładnie oznaczyć przedmiot sporu albo stosunek prawny, z którego spór wynikł lub może wyniknąć. Z przepisu tego wynika, że nie jest dopuszczalne poddanie pod rozstrzygnięcie sądu polubownego wszystkich sporów, jakie w ogóle mogą wyniknąć w przyszłości, bez oznaczenia określonego stosunku prawnego.

3. [A]rt. 14 ust. 4 umowy spółki, ustanawiając „wyłącznie właściwość” sądu arbitrażowego, bliżej nie określa tego sądu ani nawet nie wskazuje państwa, w którym ma on działać. Jest to okoliczność, która sama przez się jest wystarczająca do uznania nieważności zawartej w tym postanowieniu umowy o zagraniczny sąd polubowny.

4. Wprawdzie konsekwencją skutecznego podniesienia tak zarzutu zapisu na sąd polubowny, jak i zarzutu umowy o zagraniczny sąd polubowny jest odrzucenie pozwu, ale w pierwszym wypadku podstawą odrzucenia jest to, że rozstrzygnięcie sprawy należy do sądu polubownego (art. 199 pkt 4 k.p.c.), a w drugim – brak jurysdykcji krajowej (art. 1099 k.p.c.), bowiem umowa o zagraniczny sąd polubowny wyłącza tę jurysdykcję (art. 1105 § 2 k.p.c.).

Wyrok Sądu Najwyższego

z dnia 10 grudnia 2003 r.

V CK 27/03

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Sychowicz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jan Górowski

SSN Iwona Koper

w sprawie z powództwa Huty "P." Spółki Akcyjnej w R. przeciwko "G. – Z. – P." Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w R. o zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 10 grudnia 2003 r., kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 28 maja 2002 r., sygn. akt I ACa 1252/01, oddala kasację.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 28 maja 2002 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanej – „G.-Z.-P.”, Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w R., od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 5 marca 2001 r., którym zasądzona została od pozwanej na rzecz powódki – Huty „P.”, Spółki akcyjnej w R., kwota 214.566,29 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 18 listopada 1997 r. i kosztami procesu. Zasądzona kwota stanowi wynagrodzenie za wykonanie, na podstawie umowy zawartej przez strony, konstrukcji stalowych przeznaczonych na budowę obiektu w M. Rozstrzygnięcie to zapadło po uprzednim odmówieniu przez Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z dnia 10 maja 2000 r. odrzucenia pozwu ze względu na podniesiony przez pozwaną zarzut umowy o zagraniczny sąd polubowny i po oddaleniu postanowieniem Sądu Apelacyjnego z dnia 13 lipca 2000 r. zażalenia pozwanej na to postanowienie. Zdaniem Sądu Apelacyjnego umowa o zagraniczny sąd polubowny zawarta w umowie o utworzeniu pozwanej Spółki z dnia 27 maja 1993 r. oraz w umowie z tego samego dnia o współpracy, zawartej pomiędzy założycielami pozwanej Spółki, jest nieważna w stosunkach pomiędzy stronami, gdyż żadna z nich nie ma siedziby za granicą i nie prowadzi za granicą przedsiębiorstwa, a poza tym spór będący przedmiotem rozpoznania nie został objęty umową o zagraniczny sąd polubowny, na którą powołuje się pozwana. Rozpoznając sprawę merytorycznie Sąd Apelacyjny, w ślad za sądem pierwszej instancji, nie podzielił obrony pozwanej, która podniosła zarzut potrącenia odszkodowania z tytułu szkody wyrządzonej jej przez powódkę na skutek nienależytego wykonania umowy. Sąd ten ustalił, że umowa została zawarta na warunkach zaproponowanych przez powódkę i powódka nie naruszyła umowy zlecając wykonanie zamówienia innemu podmiotowi. Zgodnie z umową całość zamówienia wykonana została do dnia 31 października 1997 r. i powódka postawiła

wykonane konstrukcje do odbioru. To pozwana nie dotrzymała terminu złożenia kompletnej dokumentacji i harmonogramu dostaw. W pierwszym etapie wykonania umowy przekazała powódce nieaktualną wersję rysunku elementów konstrukcji. Nie dostarczyła także w umówionym czasie list wysyłkowych elementów. Gotowe już elementy nie były terminowo odbierane i odbierano je w kolejności niezgodnej z ustalonym harmonogramem, co nie obciąża powódki. Wreszcie pozwana, w związku z wykonaniem umowy przez powódkę, nie poniosła żadnej szkody. Karę umowną zapłacił inwestorowi generalny wykonawca obiektu w M. (Spółka „Z.”). Pozwana kary takiej – przynajmniej jak dotychczas – nie zapłaciła.

Wyrok wymieniony na wstępie pozwana zaskarżyła kasacją. Kasacja oparta została na obu podstawach przewidzianych w art. 393¹ k.p.c. i zarzuca naruszenie art. 66 i 474 k.c. oraz art. 76 w związku z art. 84 § 2 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. a także naruszenie art. 697 § 1 i 2 i art. 1105 § 1 i 2 k.p.c., powodujące nieważność postępowania na podstawie art. 379 pkt 1 i art. 1099 k.p.c. Skarżąca wniosła o uchylenie obu wydanych w sprawie wyroków i odrzucenie pozwu względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Powódka wniosła o oddalenie kasacji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

I.1. Pozwana, powołując się na art. 14 ust. 4 umowy spółki z dnia 27 maja 1993 r. i art. 15 pkt 1 umowy o współpracy, podniosła zarzut, że „strony umówiły się o wyłączenie jurysdykcji sądów polskich, oddając rozstrzygnięcie sporów powstałych między nimi pod jurysdykcję sądu polubownego (arbitrażowego)” – k. 31. Ze względu na treść tego zarzutu, zarówno Sąd Okręgowy jak i Sąd Apelacyjny zasadnie potraktowały go jako zarzut umowy o zagraniczny sąd polubowny (art. 1105 § 3 k.p.c.).

Rozpoznanie tego zarzutu wymagało uwzględnienia szeregu okoliczności, w szczególności w związku z mogącymi wchodzić w grę postanowieniami umów międzynarodowych. Ponieważ w postępowaniu kasacyjnym Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach podstaw, na których kasacja została oparta, a z urzędu bierze pod rozwagę tylko nieważność postępowania (art. 393¹¹ § 1 k.p.c.), rozważenia wymaga jedynie, czy – ze względu na podstawy kasacji dotyczące tej kwestii – odmowa uwzględnienia wymienionego zarzutu nie nastąpiła z naruszeniem art. 697 § 1 i 2 i art. 1105 § 1 i 2 k.p.c.

Jak zgodnie przyjmuje się, **umowa o utworzeniu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością może zawierać zapis na sąd polubowny (art. 697 k.p.c.) lub umowę derogacyjną (art. 1105 k.p.c.), obejmujące tak założycieli spółki jak i utworzoną przez nich spółkę. Jeżeli stronami umowy o zagraniczny sąd polubowny (art. 1105 § 2 k.p.c.) są strony mające zamieszkanie lub siedzibę za granicą albo prowadzące za granicą przedsiębiorstwo (podmioty zagraniczne) i strony będące podmiotami krajowymi, umowa jest skuteczna także między tymi ostatnimi i może dojść do sytuacji, że właściwym do rozpoznania sporu między nimi będzie działający za granicą sąd polubowny** (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 1999 r., [I CKN 1020/98](#), OSP 1999, nr 11, poz. 199). Gdyby art. 14 ust. 4 umowy spółki zawierał ważną umowę o zagraniczny sąd polubowny, wbrew pogładowi wyrażonemu przez Sad Apelacyjny, wyłączałby on jurysdykcję sądów polskich w sprawach, których umowa ta dotyczy, także pomiędzy stronami niniejszego procesu, gdyż pozostałymi stronami tej umowy były podmioty zagraniczne.

Stosownie do art. 698 § 2 k.p.c. w zapisie na sąd polubowny należy dokładnie oznaczyć przedmiot sporu albo stosunek prawny, z którego spór wynikł lub może wyniknąć. Z przepisu tego wynika, że nie jest dopuszczalne poddanie pod rozstrzygnięcie sądu polubownego wszystkich sporów, jakie w ogóle mogą wyniknąć w przyszłości, bez oznaczenia określonego stosunku prawnego. Zasada ta znajduje odpowiednie zastosowanie do umów o zagraniczny sąd polubowny (art. 1105 § 2 k.p.c.). Nie została ona jednakże uwzględniona w treści art. 14 ust. 4 umowy spółki. Postanowienie to stanowi bowiem, że „do rozstrzygania wszelkich sporów pomiędzy... Spółką a wspólnikami... wyłącznie właściwy jest sąd arbitrażowy...”. Nie wskazuje ono stosunku prawnego, z którego wynikłe spory poddaje właściwości tego sądu. Nie można przyjąć, że – jak utrzymuje skarżąca – postanowienie to rozwija art. 15 pkt 1 umowy o współpracy. Umowa ta zawarta bowiem została przez założycieli pozwanej Spółki, bez udziału tejże Spółki i odmiennie niż umowa o jej utworzeniu, nie mogła zawierać postanowień dotyczących zapisu na sąd polubowny (art. 697 k.p.c.) lub umowy derogacyjnej (art. 1105 k.p.c.), skutecznych wobec tej Spółki. Z przytoczonego względu wymienione postanowienie umowy spółki nie stanowi ważnej umowy o zagraniczny sąd polubowny.

Ze wskazanego wyżej powodu umowy takiej, obejmującej strony niniejszego procesu, nie zawiera art. 15 pkt 1 umowy o współpracy, rozpatrywany niezależnie od art. 14 ust. 4 umowy spółki.

Dodatkowo należy zauważyć, że **art. 14 ust. 4 umowy spółki, ustanawiając „wyłączną właściwość” sądu arbitrażowego, bliżej nie określa tego sądu ani nawet nie wskazuje państwa, w którym ma on działać. Jest to okoliczność, która sama przez się jest wystarczająca do uznania nieważności zawartej w tym postanowieniu umowy o zagraniczny sąd polubowny.** Według art. 1105 § 2 in fine k.p.c. ważność takiej umowy zależy mianowicie od jej skuteczności według prawa mającego do niej zastosowanie w państwie, w którym działać ma sąd polubowny. Niewskazanie w umowie państwa, w którym działać ma ten sąd, uniemożliwia zaś ustalenie prawa tego państwa i ocenę, czy według tego prawa umowa ta jest skuteczna.

Gdyby przyjąć – jak utrzymuje skarżąca – że niewskazanie w art. 14 ust. 4 umowy spółki państwa, w którym działać ma wymieniony w niej „sąd arbitrażowy”, może oznaczać, że państwem tym może być Polska, zawarta w tym postanowieniu klauzula stanowiłaby zapis na sąd polubowny działający w Polsce (art. 697 k.p.c.). Stosownie do art. 202 zdanie pierwsze k.p.c. zapis taki sąd bierze pod rozwagę tylko na zarzut pozwanego, zgłoszony i należycie uzasadniony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy. Ze względu na przytoczoną wyżej treść zarzutu zgłoszonego w sprawie przez pozwaną, w sposób wyraźny ograniczającą się do zarzutu umowy o zagraniczny sąd polubowny (art. 1105 § 3 k.p.c.), nie można przyjąć, że we właściwym czasie pozwana podniosła zarzut zapisu na sąd polubowny, przewidziany w art. 202 zdanie pierwsze k.p.c., czego skutkiem jest bezskuteczność tego zarzutu. **Wprawdzie konsekwencją skutecznego podniesienia tak zarzutu zapisu na sąd polubowny, jak i zarzutu umowy o zagraniczny sąd polubowny jest odrzucenie pozwu, ale w pierwszym wypadku podstawą odrzucenia jest to, że rozstrzygnięcie sprawy należy do sądu polubownego (art. 199 pkt 4 k.p.c.), a w drugim – brak jurysdykcji krajowej (art. 1099 k.p.c.), bowiem umowa o zagraniczny sąd polubowny wyłącza tę jurysdykcję (art. 1105 § 2 k.p.c.).** Należy przy tym zauważyć, że okoliczność, iż rozstrzygnięcie sprawy należy do sądu polubownego nie powoduje nieważności postępowania (art. 379 k.p.c.), brak jurysdykcji krajowej stanowi zaś przyczynę takiej nieważności (art. 1099 k.p.c.). Także fakt samodzielnego uregulowania wymienionych zarzutów w odrębnych przepisach ustawy procesowej oznacza, że są to różne zarzuty i nie można ich utożsamiać.

Z przytoczonych względów nie zachodzi zarzucane w kasacji naruszenie art. 679 § 1 i 2 oraz art. 1105 § 1 i 2 k.p.c. Postępowanie w sprawie nie jest dotknięte nieważnością przewidzianą czy to w art. 379 pkt 1 czy to w art. 1099 k.p.c.

2. Sąd Apelacyjny trafnie uznał, że nedoręczenie Spółce „Z.” pisma pozwanej, zawiadamiającego ją o toczącym się procesie i wzywającego ją do wzięcia w nim udziału, stanowiło uchybienie sądu pierwszej instancji (art. 84 § 2 zdanie drugie k.p.c.). Uchybieniem sądu drugiej instancji było niedokonanie tej czynności, skoro, jak sam ten sąd stwierdził, przypozwanie jest możliwe aż do zamknięcia rozprawy w drugiej instancji. Zarzucając dopuszczenie się tego uchybienia przez Sąd Apelacyjny pozwana twierdzi, że miało ono wpływ na wydane orzeczenie, „gdyż Sąd wbrew zebranemu materiałowi dowodowemu przyjął, że nie doszło do powodującego szkodę po stronie pozwanej nienależytego wykonania zobowiązania przez powódkę”. Jednakże prawdziwość tego twierdzenia nie świadczy o tym, że zarzucane uchybienie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Mogłoby tak być, gdyby – czego jednakże pozwana nie twierdzi – na skutek doręzonego jej pisma Spółka „Z.” zgłosiła swe przystąpienie do strony pozwanej jako interwenient uboczny i przytoczyła fakty lub zgłosiła dowody, które mogłyby spowodować inne – niż dokonane zaskarżonym wyrokiem – rozstrzygnięcie sprawy. Zarzut naruszenia art. 76 w związku z art. 84 § 2 k.p.c. nie uzasadnia zatem uwzględnienia kasacji.

3. Zarzut kasacji „zawężającej” interpretacji umowy o zagraniczny sąd polubowny, na która powołała się pozwana, mógł uzasadniać naruszenie art. 65 k.c. (który nie stanowi podstawy kasacji), a nie art. 233 § 1 k.p.c. Ostatnio wymieniony przepis dotyczy bowiem oceny dowodów i jego naruszenie może polegać na wadliwym uznaniu przez sąd określonego dowodu za wiarygodny i mający moc dowodową bądź na uznaniu, że dowód ten jest niewiarygodny i nie ma mocy dowodowej.

Nie jest też zasadny zarzut kasacji naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, polegające na przyjęciu, że gotowe elementy konstrukcji nie były terminowo odbierane przez pozwaną w sytuacji, gdy to powódka opóźniła się z dostawami. Zarzut naruszenia wymienionego przepisu, żeby mógł nadawać się do rozpoznania, powinien wskazywać, jakiego – konkretnego – dowodu lub dowodów dotyczy. Wymagania tego nie spełnia zarzut postawiony w kasacji.

II. 1. Zarzut naruszenia art. 66 k.c. skarżąca opiera na twierdzeniu, że powódka dokonała jednostronnej zmiany warunków umowy zawartej z pozwaną. Według ustaleń stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku, umowa została zawarta na warunkach zaproponowanych przez powódkę i w sprawie brak jest ustalenia, że powódka jednostronnie zmieniła warunki umowy. W postępowaniu kasacyjnym wiążące są ustalenia stanowiące podstawę zaskarżonego wyroku (art. 393¹¹ § 2 k.p.c.), a nie stan faktyczny wynikający z

twierdzeń stron. Zarzut naruszenia prawa materialnego osadzony na takich twierdzeniach nie może zatem zostać uwzględniony.

2. Z ustaleń stanowiących podstawę wydania zaskarżonego wyroku nie wynika, żeby podmiot, któremu powódka zleciła wykonanie konstrukcji, uchybił warunkom umowy zawartej przez strony. W tej sytuacji nie było potrzeby rozważania odpowiedzialności powódki za działanie lub zaniechanie tego podmiotu i wbrew twierdzeniu skarżącej Sąd Apelacyjny nie wyraził zapatrywania, że powódka nie ponosi odpowiedzialności za ten podmiot. Zarzut kasacji naruszenia art. 474 k.c., oparty na prawdziwości tego twierdzenia, jest zatem niezasadny.

Ponieważ kasacja okazała się nie mieć usprawiedliwionych podstaw, Sąd Najwyższy ją oddalił (art. 393¹² k.p.c.).

Źródło: Biuro Studiów i Analiz Sądu Najwyższego